

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Annika Hammar

Naturskydd i Sverige

En studie ur ett rättsutvecklingsperspektiv

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Uppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Uta Bindreiter

Termin: VT 2013

Innehåll

Summary	1
Sammanfattning	2
Förkortningar.....	3
1. Inledning.....	4
1.1 Syfte	4
1.2 Frågeställningar.....	4
1.3 Avgränsningar.....	5
1.4 Metod	5
1.5 Material och forskningsläge.....	5
1.6 Disposition	6
2. Naturskydd och miljöetiska natursyner.....	7
2.1 Bevarandet av naturen, naturskydd och naturvård.....	7
2.2 Framväxten av idén om naturskydd.....	7
2.3 Miljöetiska natursyner.....	8
2.3.1 Antropocentrism.....	8
2.3.2 Icke-antropocentrism	9
3. Sveriges första naturskyddslagstiftning	10
3.1 Utredningar	10
3.2 Lag (1909:56) angående naturminnesmärkens fredande	10
3.3 Lag (1909:56) angående nationalparker	11
4. Naturskyddslagen (1952:688)	12
4.1 Utredningar	12
4.2 Naturskyddslagens innehåll	13
5. Naturvårdslagen (1964:822).....	14
5.1 Utredningar	14
5.2 Naturvårdslagens innehåll.....	15
5.3 Lagändringar	16
6. Miljöbalken (1998:808).....	17
6.1 Utredningar	17
6.2 Gällande rätt.....	17
6.2.1 En hållbar utveckling.....	18
6.2.2 Kapitel 7 MB - skydd av områden	19
6.2.3 Kapitel 8 MB - skydd för djur- och växtarter.....	23
7. Analys.....	25
8. Käll- och litteraturförteckning.....	29

Summary

This thesis explores the development of nature protection laws in Sweden from the emergence of the first legislation in the beginning of the twentieth century to current legislation. The purpose of the thesis is to investigate how nature protection legislation has developed with regards to its contents, purpose and underlying ethical environmental view of nature.

The thesis shows that law development has attained an increased scope and higher ambitions throughout time. From the beginning nature protection was considered a national concern and entailed limited protection for primarily uncultivated and economically useless land. Nature protection of today consists of many different protection institutions and is part of the global goal of sustainable development.

The thesis also highlights how economical, scientific, cultural and social motives have influenced the development of laws from the creation of nature protection until today. The motives, however, have been emphasized to varied extents.

Legislative measures concerning nature protection have constantly focused on how these measures affect humans, which means that the law of nature protection is mainly based on an anthropocentric environmental ethic. There are some examples, however, especially from the recent history of nature protection legislation, that indicate elements of a non-anthropocentric environmental ethic.

Sammanfattning

Denna uppsats behandlar det svenska naturskyddets rättsutveckling från de första naturskyddslagarnas tillkomst i början av 1900-talet fram till idag. Uppsatsens syfte är att undersöka naturskyddslagstiftningens utveckling vad gäller innehåll, motiv och bakomliggande miljöetisk natursyn.

Undersökningen påvisar en rättsutveckling där lagstiftningen fått en ökad omfattning och högre ambitioner. Från början utgjorde naturskyddet en nationell angelägenhet och innebar ett begränsat skydd för framförallt orörd och ekonomiskt värdelös natur. Naturskyddet har idag en rad skyddsinstitut till sitt förfogande och utgör en del av ett globalt mål om en hållbar utveckling.

Genom undersökningen framkommer att ekonomiska, vetenskapliga, kulturella och sociala motiv följer naturskyddets rättsutveckling från dess tillkomst fram till idag. Motiven har dock betonats i varierande omfattning.

Uppsatsen visar att lagstiftningsåtgärder rörande naturskydd ständigt kretsat kring hur dessa påverkar människan, vilket innebär att naturskyddslagstiftningen i huvudsak baserats på en antropocentrisk miljöetik. Det finns dock bestämmelser och förarbeten, framförallt i naturskyddslagstiftningens senare historia, som tyder på inslag av en icke-antropocentrisk miljöetik.

Förkortningar

EU	Europeiska unionen
ExprL	Expropriationslagen (1972:719)
MB	Miljöbalken (1998:808)
NSL	Naturskyddslagen (1952:688)
NVL	Naturvårdslagen (1964:822)

1. Inledning

Idag är naturvård en etablerad del av svensk miljö rätt. I politikens offentliga uttalanden hörs frekvent att den biologiska mångfalden ska bevaras och att vi måste arbeta för en hållbar utveckling. Den politiska debatten kretsar framförallt kring *att* naturen ska skyddas. Naturligtvis diskuteras även *hur* skyddet bör utformas. I skymundan hamnar dock frågor innehållande ordet *varför*.

För att naturvården ska få genomslag i praktiken krävs ekonomiska resurser och effektiva styrmedel. Möjligheten att ställa dessa krav ökar med tydliga motiv och mål. Det är därför intressant att granska hur naturens bevarande har motiverats i den rättsliga kontexten. Vilka skäl är det som anförts för att naturen ska bevaras? Vilka intressen har ansetts beaktansvärda vid lagstiftning rörande naturens bevarande? Det är också intressant att undersöka motivens följder, det vill säga lagstiftningens innehåll. Dagens naturvård är ett resultat av drygt hundra års rättsutveckling. Frågan är om och i så fall hur motiv och innehåll förändrats vad gäller lagstiftning rörande naturens bevarande. Det är vidare intressant att granska lagstiftarens värderingsmässiga ställningstaganden. Naturvetenskap och teknologi kan förklara naturens tillstånd och föreslå åtgärder för att förändra naturens situation, men kan inte besvara frågan *varför* naturen ska bevaras. Varför bör naturen överhuvudtaget skyddas? För vems skull bör naturen skyddas? Vad har naturen för värde? Värderingsmässiga ställningstaganden utgör en förutsättning för att lagstiftningsåtgärder ska vidtas och påverkar bestämmelsernas innehåll.

1.1 Syfte

Uppsatsens övergripande syfte är att belysa rättsutvecklingen vad gäller bevarandet, skyddandet och vårdandet av naturen.¹ Jag kommer att undersöka aktuella lagars innehåll samt utreda lagstiftarens motiv och bakomliggande värderingsmässiga ställningstaganden.

1.2 Frågeställningar

Uppsatsens frågeställningar är följande:

- Hur har lagstiftning gällande naturens bevarande utvecklats vad gäller dess innehåll?
- Hur har lagstiftning gällande naturens bevarande utvecklats vad gäller dess motiv?
- Vilken miljöetisk natursyn har lagstiftning vad gäller naturens bevarande baserats på?

---

¹ Se 2.1 angående formuleringen *bevarandet, skyddandet och vårdandet av naturen*.

1.3 Avgränsningar

Uppsatsen är begränsad till svensk rätt. Den svenska miljörätten är dock ofta präglad av normer och begrepp som kommit till uttryck i internationella sammanhang.

Uppsatsen utreder utvecklingen av naturens bevarande utifrån ett legislativt perspektiv. Det medför att uppsatsen inte behandlar utvecklingen av naturskydd i rättspraxis och doktrin.

Jag har begränsat mig till att behandla centrala bestämmelser vad gäller bevarandet av naturen, det vill säga områdesskydd och skydd av växt- och djurarter. I undersökningen tar jag följaktligen inte upp samtliga regleringar som kan sägas leda till att naturen bevaras, till exempel regler om tillstånd för miljöfarlig verksamhet. Uppsatsen behandlar inte i detalj ändringar i aktuella lagar som tillkommit efter deras ikraftträdande.

Uppsatsen behandlar inte utvecklingen av naturskyddets administration och organisation. Vidare behandlas inte bestämmelser rörande ersättningsfrågor vid expropriation, inlösen av områden och påföljder vid överträdelse av förbud enligt aktuella lagar.

1.4 Metod

För att besvara uppsatsens två första frågeställningar tillämpar jag traditionell rättsvetenskaplig metod. Denna metod kompletteras med den historiska metoden. För att utreda rättsutvecklingen av naturens bevarande, vad gäller lagstiftningens innehåll och motiv, undersöks aktuella lagar och förarbeten från naturskyddets tillkomst fram till och med gällande rätt.

Det är ovanligt att den miljöetiska natursyn som legat till grund för bestämmelserna presenteras explicit i förarbeten och lagar. För att kunna besvara den tredje frågeställningen ska jag därför allmänt presentera alternativ vad gäller miljöetiska natursyner. Sedan ska jag, utifrån dessa alternativ och genom vad som framkommer i undersökningen av aktuella lagar och förarbeten, försöka utröna lagstiftarens bakomliggande miljöetiska natursyn.

1.5 Material och forskningsläge

Uppsatsen baseras främst på offentligt tryck såsom lagar, propositioner och offentliga utredningar. Utöver offentligt tryck har jag använt mig av två arbeten som behandlar naturskyddets utveckling; Ella Ödmanns, Eivor Buchts och Marie Nordströms bok ”Vildmarken och välfärden. Om naturskyddslagstiftningens tillkomst” och Per Wramners och Odd Nygårds delrapport från ett forskningsprojekt som rör europeiseringen av den svenska naturvården ”Från naturskydd till bevarande av biologisk mångfald”. Ödmann, Bucht och

Nordström behandlar främst tillkomsten av naturskyddet och Sveriges första naturskyddslag. Wramner och Nygård presenterar områdesskyddets tillkomst och utveckling fram till och med Sveriges inträde i EU. Undersökningen sker dock ur ett miljövetenskapligt perspektiv, med syftet att granska hur svensk naturvård påverkats av den centraleuropeiska traditionen och skiljer sig på så vis från denna uppsats.

Vid undersökningen av gällande rätt har jag vid sidan av offentligt tryck använt mig av miljörettslig doktrin; ”Den Svenska miljöretten” av Gabriel Michanek och Charlotta Zetterberg och lagkommentarer till miljöbalken (1998:808) via databasen Karnov.

Vad gäller lagstiftarens miljöetiska natursyn finns det flertalet monografier och artiklar av filosofer och teologer som behandlar miljöetiska frågeställningar. Jag har dock valt att använda mig av Mikael Stenmarks ”Miljöetik och miljövard” eftersom boken redogör för miljöetiska natursyners innehåll och samtidigt kopplar dessa natursyner till en miljörettslig kontext. Jag har dock inte funnit något arbete som direkt behandlar miljöetiska natursyner kopplat till svenskt naturskydd.

Slutligen vill jag också nämna att ”Vildmarken och välfärden. Om naturskyddslagstiftningens tillkomst” enligt författarna undersöker vilken natursyn som ligger till grund för de första naturskyddslagarna. Begreppet natursyn avser i det sammanhanget dock inte miljöetiska natursyner. Boken beskriver istället natursyner utifrån hur naturen kan nyttjas, till exempel som ett produktionslandskap eller rekreationslandskap.²

1.6 Disposition

I kapitel 2 presenteras inledningsvis formuleringar och beteckningar beträffande naturens bevarande, därefter skildras framväxten av idén om naturskydd. Kapitel 2 avslutas med en presentation av de miljöetiska natursyner som sedan ligger till grund för analysen av lagstiftarens värdepremisser rörande naturens bevarande.

I kapitel 3-6 undersöks utvecklingen av aktuella lagars innehåll och motiv. I kapitel 7 analyseras den undersökta utvecklingen där bland annat lagarnas likheter och skillnader framhålls. Slutligen undersöks lagstiftningens bakomliggande miljöetiska natursyn, i den mån slutsatser kan dras utifrån vad som presenterats i lagtext och förarbeten.

---

² Ödmann, Bucht och Nordström (1982), s. 7 och 147.

2. Naturskydd och miljöetiska natursyner

2.1 Bevarandet av naturen, naturskydd och naturvård

Formuleringar som *naturens bevarande*, *skydd av naturen* och *vård av naturen* används stundtals i uppsatsen för att undvika de sammanfattande beteckningarna naturskydd och naturvård som genom historien kommit att ha varierande betydelse. Främst används dock de begrepp som lagstiftaren själv använder.

De första lagarna gällande naturens bevarande som betecknas naturskydd trädde i kraft under tidigt 1900-tal. Under 1950-talet, i förarbeten till naturskyddslagen (1952:688), fördes en diskussion kring att istället ge lagen namnet naturvårdslagen. Naturskyddet hade vid den tiden, utöver att reglera skydd av naturen, kommit att innefatta inslag av aktiva åtgärder för att vårda naturen. Beteckningen naturskydd ansågs dock så etablerad att lagstiftaren valde att behålla den.³ Det var först under 1960-talet, genom naturvårdslagen (1964:822), som bestämmelserna fick beteckningen naturvård.

Innebörden av begreppen naturskydd och naturvård överlappar varandra och saknar idag en klar gränsdragning. I nationalencyklopedin anges att naturskydd är en äldre benämning på skydd av naturen som numera vanligen är ersatt av det vidare begreppet naturvård.⁴ Nuvarande regleringar av naturvård genom miljöbalken (1998:808) återfinns i dess andra avdelning under rubriken ”Skydd av naturen”. Vidare presenteras regleringar angående skydd och vård av naturen i miljörettslig doktrin som naturskydd.⁵ Begreppet naturskydd används alltså som beteckning på gällande rätt trots att det även innefattar aktivt vårdande åtgärder.

2.2 Framväxten av idén om naturskydd

Behovet av att bevara naturen uppmärksammades ursprungligen inom naturvetenskapliga kretsar sedan utnyttjandet av naturresurser i Sverige intensifierats under 1800-talets industrialisering. Polarforskaren Adolf Erik Nordenskiöld föreslog⁶ till exempel år 1880 att naturområden skulle skyddas genom inrättande av riksparker. Tanken var att skog och mark i dessa områden skulle få stå helt orörda. Nordenskiölds motiv var att bevara de rester av ursprunglig natur som ännu fanns kvar som ett slags naturmuseum. Motiven var framförallt

---

³ Prop. 1952:188, s. 12 och 16, SOU 1951:5, s. 71-72.

⁴ Nationalencyklopedin, Naturskydd, hämtad 2013-05-08.

⁵ Se t.ex. Ebbesson (2008), s. 172 och Michanek och Zetterberg (2012), s. 199.

⁶ Förslaget framlades i festskriften Per Brahes minne, Åbo, 1880. Se Wramner och Nygård (2010), s. 15.

patriotiska och moralfilosofiska. De förslag som framlades ledde dock inte till några åtgärder.⁷

I början av 1900-talet aktualiserades återigen frågan om bevarandet av naturen och begreppet naturskydd etablerades. År 1904 bidrog bland annat den tyske botanikprofessorn Hugo Conwentz till utvecklingen av naturskyddstanken genom sina föreläsningar i Sverige. Conwentz framhöll att den rådande samhällsutvecklingen hotade den ursprungliga naturen. Han ansåg att det fanns ett behov av områdesskydd med inriktning på små isolerade områden. Conwentz menade att staten, som under en lång tid skyddat äldre tiders konst och kultur, även hade ett ansvar att skydda naturen. Motiven grundades på ett musealt synsätt med naturens historia i fokus.⁸ Ett behov av naturskydd framfördes vidare av botanikern Rutger Sernander. Hans motiv var möjligheten att kunna skaffa sig kunskap om naturen, främst för kunskapens egen skull.⁹ Nya tankegångar vad gäller naturens bevarande lyftes fram av botanikern och geografen Gunnar Andersson. Han menade att människan hade en skyldighet att överlämna naturen till kommande generationer i så oförändrat skick som möjligt. Andersson argumenterade vidare för naturskydd mot bakgrund av vetenskapliga, estetiska och kulturhistoriska skäl.¹⁰

2.3 Miljöetiska natursyner

I följande avsnitt presenteras de grundläggande miljöetiska natursynerna antropocentrism och icke-antropocentrism, vilka ligger till grund för analysen av lagstiftarens miljöetiska natursyn i kapitel 7.¹¹

2.3.1 Antropocentrism

Antropocentrism är en människocentrerad miljöetisk natursyn som innebär att ingrepp i naturen ska bedömas på basis av hur de påverkar människor. Antropocentrism kan indelas i traditionell antropocentrism och den hållbara utvecklingens etik.¹²

Traditionell antropocentrism bygger på antagandet att människan inte kan ses som en del av naturen eftersom hon skiljer sig radikalt från alla andra livsformer. Vidare antas

---

⁷ Wramner och Nygård (2010), s. 15-17, Ödmann, Bucht och Nordström (1982), s. 63, 94 och 188.

⁸ Mot. 1904:194, s. 1, Wramner och Nygård (2010), s. 15-16, Ödmann, Bucht och Nordström (1982), s. 95.

⁹ Ödmann, Bucht och Nordström (1982), s. 188 och 198.

¹⁰ Andersson (1904), s. 293, Wramner och Nygård (2010), s. 16-17.

¹¹ Ariansen (1993), s. 127.

¹² Stenmark (2000), s. 8.

naturtillgångarna vara så stora att de i praktiken aldrig kan uttömmas och att naturen bär på en förmåga att alltid kunna absorbera människans avfallsprodukter.¹³

Den hållbara utvecklingens etik bygger på att människan ses som en integrerad del av naturen där ett ömsesidigt beroendeförhållande råder mellan människan och andra organismer. Etiken bygger på en insikt om att tillgängliga naturresurser inte är outtömliga och att dessa inte har nyttjats på ett effektivt och långsiktigt sätt. Denna etik innefattar också en syn på naturen där ekosystemens förmåga att absorbera människans avfallsprodukter har en gräns som människan på flera områden uppnått.¹⁴ Den hållbara utvecklingens etik innebär inte endast moraliska förpliktelser gentemot nu levande människor utan även gentemot kommande människogenerationer.¹⁵

2.3.2 Icke-antropocentrism

Inom den miljöetiska natursynen icke-antropocentrism anses naturen ha ett egenvärde och bör därför bevaras för sin egen skull. Människan kan alltså inte enbart handla moraliskt rätt eller fel mot andra människor utan mot alla jordens organismer. Den icke-antropocentriska miljöetiken kan indelas i biocentrism och ekocentrism.¹⁶

Det kännetecknande för den biocentriska etiken¹⁷ är att alla organismers liv har ett egenvärde. Däremot kan till exempel inte hela ekosystem tilldelas något egenvärde eftersom de inte är levande varelser i sig själva.¹⁸ Människan anses inte ha några medfödda rättigheter att ställa sig över andra levande varelser, det vill säga människan utgör inte en högre existensform än allt annat levande.¹⁹

Den ekocentriska miljöetikens företrädare hävdar till skillnad från biocentriker att även naturliga objekt som saknar liv kan ha ett egenvärde, det vill säga landskap, ekosystem och biosfären. Dessa naturliga objekt ska alltså inte enbart värderas som ett instrument för individens överlevnad och välbefinnande. Det kan till exempel röra sig om berg, floder och glaciärer.²⁰

---

¹³ Stenmark (2000), s. 45.

¹⁴ Stenmark (2000), s. 37-38.

¹⁵ Stenmark (2000), s. 8.

¹⁶ Stenmark (2000), s. 9, 74-75 och 79.

¹⁷ Inom den biocentriska etiken finns ett flertal inriktningar. Här presenteras en av dessa, se vidare Stenmark (2000), s. 83.

¹⁸ Stenmark (2000), s. 82.

¹⁹ Stenmark (2000), s. 84.

²⁰ Stenmark (2000), s. 80 och 103.

3. Sveriges första naturskyddslagstiftning

3.1 Utredningar

År 1904 lade Karl Starbäck fram en motion²¹ med ett förslag om att tillsätta en utredning för att undersöka nödvändiga skyddsåtgärder för natur och naturminnesmärken. I motionen nämndes bland annat Nordenskiölds förslag om riksparker och Conwentz tankar kring naturskydd.²² Riksdagsmotionen och den efterföljande utredningen²³ resulterade dock inte i några lagstiftningsåtgärder.²⁴

Ett par år efter Starbäck's motion tillsattes en ny utredning. I utredningens betänkande²⁵ framhölls att naturen var i behov av skydd från människans hänsynslösa ingrepp mot bakgrund av fyra motiv. Det första motivet var *ekonomiskt* och handlade främst om att säkra naturtillgångar för framtiden genom att begränsa utnyttjande av naturresurser för kortsiktiga vinster. Det andra motivet var *naturvetenskapligt*. Studier av naturens utveckling i orört skick ansågs kunna få betydelse för kunskapen om skogshushållning. Vidare ansågs naturens bevarande vara viktigt för studier av växt- och djurlivets historia. Det tredje motivet baserades på ett *estetiskt argument* där utredarna hänvisade till en synnerligen allmän kärlek till naturen. Vidare såg utredarna turism som en naturlig följd av avsättande av större orörda naturområden. Som ett fjärde motiv nämndes kortfattat att skydd av naturföremål med *kulturhistoriska värden* borde innefattas i den nya lagstiftningen.²⁶

Utredningens betänkande tillsammans med proposition 1909:102 resulterade i Sveriges första naturskyddslagstiftning; Lag (1909:56) angående naturminnesmärkens fredande och Lag (1909:56) angående nationalparker²⁷.

3.2 Lag (1909:56) angående naturminnesmärkens fredande

Lag (1909:56) angående naturminnesmärkens fredande innebar att naturföremål kunde få skydd genom att fridlysas som naturminnesmärke. En förutsättning var att det skulle röra sig om naturföremål som var av särskilt intresse för kunskap om landets natur eller natur som var av unik beskaffenhet.²⁸ En av lagens grundsatser var att staten, i sin verksamhet att skydda naturen, inte skulle vidta åtgärder som innebar något ingripande i den enskildes egendomsrätt

---

²¹ Mot. 1904:194.

²² Se 2.2.

²³ Se Rskr till Kungl. Maj:t den 13 maj 1904.

²⁴ Mot. 1904:194, s. 1 och 4-5, SOU 1951:5 s. 33-35.

²⁵ Betänkande rörande åtgärder till skydd för vårt lands natur och naturminnesmärken 1907.

²⁶ Betänkande rörande åtgärder till skydd för vårt lands natur och naturminnesmärken 1907, s. 6-8 och 47.

²⁷ Lagarna anges separat i SFS-registret men har samma SFS-nummer.

²⁸ 1 § lag (1909:56) angående naturminnesmärkens fredande.

utöver vad som redan var gällande rätt. Lagen gav markägare och andra rättsinnehavare²⁹ en möjlighet att vägra naturminnesmärkning och att ansöka om upphävande av sådan märkning. Vidare kunde undantag medges för vetenskaplig forskning.³⁰ Upphävande av fridlysning kunde ske om den framstod som ändamålslös på grund av förändringar, om expropriation tillåtits för annat ändamål och om fridlysningen förhindrade eller avsevärt försvårade verksamhet av större allmän eller enskild nytta.³¹ Genom expropriationslagstiftningen infördes en möjlighet att exproprieras mark för att bilda naturminnesmärken.³²

I och med lagen kunde sällsynta växt- och djurarter fridlysas. Fridlysningen gällde dock inte mot områdets markägare.³³ Genom lagen kunde också anordningar för reklam och propaganda förbjudas i naturområden som var av särskilt intresse på grund av dess märkliga beskaffenhet eller skönhet.³⁴

3.3 Lag (1909:56) angående nationalparker

Lag (1909:56) angående nationalparker behandlade de förbud som skulle gälla i inrättade nationalparker. Det var till exempel förbjudet att skada naturföremål, jaga, uppföra byggnader och att sätta upp plakat i annonseringssyfte. Undantag från förbuden medgavs för enskildas rätt som gällt sedan tidigare i naturområdet. Vidare fanns en möjlighet att göra undantag för vetenskaplig forskning, jakt och fiske.³⁵

Genom betänkandet från år 1907 och proposition 1909:125 inrättades Sveriges första nationalparker; Sarek, Stora Sjöfallet, Pejlekaisse, Abisko, Sonfjället, Gotska Sandön, Garphyttan, Ängsö och Hamra.³⁶ Vid valet av områden gavs ekonomiska intressen störst betydelse. I betänkandet angavs till exempel explicit att ett område som saknade ekonomiskt värde utgjorde skäl för att föreslå det som nationalpark.³⁷ Dessa områden nyttjades inte för utvinnande av naturresurser och det framhölls att turism skulle kunna ge dem ett ekonomiskt värde. De naturvetenskapliga motiven hamnade i skymundan då det endast fanns begränsad kunskap om det vetenskapliga intresset för de områden som utvalts.³⁸

---

²⁹ T.ex. nyttjanderättshavare. I fortsättningen avser begreppet markägare även rättsinnehavare.

³⁰ Ödmann, Bucht och Nordström (1982), s. 83.

³¹ Prop. 1909:102, s.13-14, prop. 1952:188, s. 47-48, Ödmann, Bucht och Nordström (1982), s. 82-83.

³² Wranner och Nygård (2010), s. 23.

³³ 11 § lag (1909:56) om naturminnesmärken.

³⁴ 13 § lag (1909:56) om naturminnesmärken.

³⁵ 1-3 §§ lag (1909:56) angående nationalparker.

³⁶ I enlighet med prop. 1909:125 beslutades att tio nationalparker skulle inrättas. På 1930-talet upphävdes dock beslutet om den tionde nationalparken eftersom den aldrig inrättats pga. problem med områdets gränsdragning. Se Rskr 1909:173, s. 21-22, Wranner och Nygård (2010), s. 24.

³⁷ Se t.ex. Betänkande rörande åtgärder till skydd för vårt lands natur och naturminnesmärken 1907, s. 65 och 67.

³⁸ Ödmann, Bucht och Nordström (1982), s. 109, 111 och 189.

4. Naturskyddslagen (1952:688)

4.1 Utredningar

Naturskyddsdebatten blossade upp igen under 1930-talet. Ett särskilt hot mot naturen var då utbyggandet av vattenkraftverk. I slutet av 1930-talet och början av 1940-talet framlades flera riksdagsmotioner angående naturskydd. Under andra världskriget sköts dock alla reformer på framtiden.³⁹

År 1946 tillsattes en kommitté som fem år senare framlade utredningen⁴⁰ ”Förslag till naturskyddslag”. Tillsammans med proposition 1952:188 ledde förslaget fram till naturskyddslagen (1952:688)⁴¹ som ersatte naturskyddslagarna⁴² från år 1909.

I propositionen framhölls att naturen tagits i anspråk på ett helt annat sätt än tidigare och att den snabba utvecklingen medfört ett intrång i naturen som till viss del hade utarmats och förfulats. Det konstaterades att kommunikationslederna var tätare, befolkningen mer rörlig och de ekonomiska värdena i naturen hade blivit föremål för en allt intensivare exploatering. Vidare hade naturens estetiska värden fått en ökad uppskattning och allmänheten utnyttjade i större utsträckning naturen för friluftsliv. Naturskydd ansågs vara hela samhällets angelägenhet och ett nödvändigt led i statens samhällsreglerande verksamhet.⁴³

I utredningen framhölls att naturskyddets berättigade anspråk inte längre kunde inskränkas till att endast avse skydd av naturen. Det ansågs föreligga ett påtagligt behov av att även vidta aktiva åtgärder för att vårda naturen som till exempel att återinföra arter i områden där de utrotats.⁴⁴

När det gällde att klarlägga naturskyddets uppgift för orörd natur ansågs detta inte möta några större svårigheter. Dessa områden omfattade en mycket liten del av Sverige och de utgjordes av de minst ekonomiskt värdefulla delarna. Naturskyddets största problem och arbetsuppgift ansågs röra de delar av landet där landskapet var mer eller mindre kulturomvandlat och på olika sätt utnyttjades för samhällets ekonomiska liv. En av de viktigaste uppgifterna var att se till att omvandlingen av landskap inte fick gå så långt att olika natur- och skönhetsvärden eller allmänna rekreativvärden förstördes i onödan.⁴⁵

---

³⁹ Malmström (1962), s. 96.

⁴⁰ SOU 1951:5.

⁴¹ Vidare används förkortningen NSL.

⁴² Lag (1909:56) om naturminnesmärken och lag (1909:56) angående nationalparker.

⁴³ Prop. 1952:188, s. 16, SOU 1951:5, s 72.

⁴⁴ Prop. 1952:188, s. 12, SOU 1951:5, s 72.

⁴⁵ SOU 1951:5, s 72.

Naturskyddets motiv presenterades utifrån tre perspektiv. För det första ansågs naturen värdefull ur *kulturell synvinkel* med hänsyn till vetenskaplig forskning, undervisning samt historiska och estetiska skäl. För det andra, ur *social synvinkel*, framhölls att naturen utan tvivel ansågs ha ett stort värde som källa till både fysisk och psykisk rekreation för allmänheten. Behovet ökade också ständigt eftersom människors vardag och arbete allt mer präglades av industrins och teknikens utveckling. För det tredje ansågs det föreligga ett behov av naturskydd ur *ekonomisk synvinkel*. De ekonomiska naturskyddsfrågorna intog en särställning eftersom utredarna ansåg att de åtgärder som krävdes för att uppnå dessa syften skulle regleras i speciallagar på samma sett som skett tidigare, till exempel genom skogsvårdslagen. Därmed begränsades lagförslagen till att främst tillgodose naturskydd utifrån kulturella och sociala motiv.⁴⁶

4.2 Naturskyddslagens innehåll

I NSL behandlades bland annat nationalparker, naturminnen, naturparker, skydd för växt- och djurarter, skydd för landskapsbilden och skydd mot nedskräpning.

Vad gäller bestämmelser om nationalparker innebar NSL innebar inga sakliga ändringar. En nyhet var dock att nationalparkens syfte angavs direkt i lagen vilket var att bevara större sammanhängande statligt ägda områden av en viss landskapstyp i dess naturliga tillstånd eller i väsentligt oförändrat skick.⁴⁷ Vidare tillfördes expropriationslagstiftningen en möjlighet till expropriering av mark för att avsättas till nationalparker.⁴⁸

Naturminnesmärkningens benämning ändrades till naturminne. Fridlysning av naturminnen utvidgades på så sätt att det inte längre krävdes att området var av en synnerligen märklig naturbeskaffenhet.⁴⁹ NSL medförde också att naturminnen kunde fridlysas mot markägarens samtycke.⁵⁰ Vad gäller undantag för och upphävande av fridlysning anknöt NSL i stort till tidigare gällande rätt.⁵¹ En nyhet var dock att upphävning möjliggjordes om förutsättningarna väsentligen förändrats och markägaren därför led avsevärt större men än vad som från början kunde förutses.⁵²

Ett nytt institut som infördes genom NSL var naturparker. Syftet med dessa parker var att bevara områden för fritidsändamål och allmänhetens behov av friluftsliv. Dessa områden

---

⁴⁶ SOU 1951:5, s 72-73.

⁴⁷ 2 § NSL.

⁴⁸ Prop. 1952:188, s, 13, 38 och 86-87.

⁴⁹ 5 § NSL, prop. 1952:188, s. 40.

⁵⁰ 7 § NSL, prop. 1952:188, s. 13.

⁵¹ Se 3.2.

⁵² Prop. 1952:188, s. 48-49.

skulle utgöra ett alternativ till vistelsen i tätorterna och vara mer lättillgängliga än nationalparkerna. Det fanns inget krav på att naturen skulle ha en utmärkande skönhet eller vara av ovanlig beskaffenhet. Särskilda föreskrifter kunde meddelas för enskilda parker för att trygga dess syfte. En naturpark kunde inrättas utan markägarens samtycke. För undantag och upphävande av naturparker gällde samma regler som för naturminnen.⁵³

I NSL utvidgades skyddet för växt- och djurarter bland annat genom att fridlysningen även kunde omfatta ägg, rom och bon. Vidare kom fridlysningen även att gälla mot markägare.⁵⁴

Genom bestämmelser i NSL skapades en ny generell lagstiftning till skydd för landskapsbilden och mer allmängiltiga bestämmelser⁵⁵ gällande anordningar för reklam och propaganda.⁵⁶ En nyhet inom naturskyddet var också de generella reglerna till skydd mot nedskräpning.⁵⁷

5. Naturvårdslagen (1964:822)

5.1 Utredningar

Sju år efter NSL:s ikraftträdande tillsattes en ny utredning⁵⁸ vars syfte var att undersöka NSL:s verkningar. Det ansågs också nödvändigt att uppmärksamma möjliga problem på grund av stora befolkningsgruppers utökning av fritiden, bilismens snabba expansion och kommunikationernas utveckling. Två år senare presenterades utredningen i SOU 1962:36 som tillsammans med proposition 1964:148 resulterade i naturvårdslagen (1964:822)⁵⁹ som ersatte NSL.⁶⁰

I utredningen konstaterades att naturvårdslagstiftningen led av många allvarliga brister och att ett betydande reformarbete var ofrånkomligt. Vidare konstaterades att det befintliga beståndet av skyddade områden uppvisade brister i framförallt två avseenden. För det första

---

⁵³ 12-15 §§ NSL, Prop. 1952:188, s. 2, 55 och 58, SOU 1951:5, s. 77.

⁵⁴ 16-17 §§ NSL, SOU 1951:5, s. 58-59.

⁵⁵ Jfr 13 § lag (1909:56) om naturminnesmärken.

⁵⁶ 19-23 §§ NSL, prop. 1952:188, s. 2 och 60.

⁵⁷ 26 § NSL, prop. 1952:188, s. 2, SOU 1951:5 s. 154-155.

⁵⁸ Jfr övergångsbestämmelserna i NSL och SOU 1962:36 s. 7 och 167.

⁵⁹ Vidare används förkortningen NVL.

⁶⁰ SOU 1962:36, s. 31, och 167.

var beståndet ur kulturell synpunkt föga representativt för svensk natur. För det andra var beståndet ur social synpunkt klart otillräckligt.⁶¹

I propositionen⁶² framhölls att naturvården inte kunde ses som ett självändamål utan att den ytterst syftade till att tillfredsställa mänskliga behov som till exempel vetenskaplig forskning och upplevelser av vacker natur och stärkande friluftsliv.⁶³

5.2 Naturvårdslagens innehåll

Naturvårdslagen innehöll bland annat bestämmelser om nationalparker, naturreservat, naturminnen, särskilda bestämmelser till skydd för växt- och djurarter, särskilda bestämmelser till skydd för friluftslivet och mot nedskräpning i naturen.

Bestämmelserna om nationalparker förändrades inte på annat sätt än att syftet med institutet preciserades. De tidigare bestämmelserna ansågs förenliga med den nya lagens målsättning, vilket var att göra nationalparkerna mer tillgängliga för turister genom till exempel bilvägar och raststugor. Även reglerna om naturminnen överensstämde i stort sett med de tidigare i NSL.⁶⁴

Genom NVL ersatte områdesskyddet naturreservat det tidigare naturparksinstitutet. Naturreservaten skulle representera svensk natur och det svenska odlingslandskapet. På så sätt skulle det vetenskapliga intresset tillgodoses men också allmänhetens behov av rekreation under kortare ledighet i närområden. Naturreservat kunde inrättas både på statens och enskildas mark. Inskränkningar vad gäller förfogandet över marken skulle meddelas i samband med beslut om inrättande av naturreservat.⁶⁵ I expropriationslagstiftningen infördes en möjlighet att expropriera mark för att inrätta naturreservat.⁶⁶

Ett naturreservat kunde upphävas i undantagsfall om synnerliga skäl ansågs föreligga. I propositionen framhölls dock att både upphävande av och undantag från reservatsbestämmelser skulle ske med en synnerligen återhållsamhet.⁶⁷

Bortsett från redaktionella förändringar motsvarade skyddet för växt- och djurarter det vad som tidigare gällde enligt NSL.⁶⁸ I NVL under rubriken ”Särskilda bestämmelser till skydd för friluftslivet” infördes bestämmelser som motsvarade det tidigare skyddet för

---

⁶¹ SOU 1962:36, s. 153 och 167.

⁶² Prop. 1964:148.

⁶³ Prop. 1964:148, s. 35.

⁶⁴ Jfr 4.2. Se vidare 4-6, 13 §§ NVL, prop. 1964:148, s. 39-40 och 49.

⁶⁵ 7-10 §§ NVL, prop. 1964:148, s. 41.

⁶⁶ Prop. 1964:148, s. 135-136, SFS 1964:823.

⁶⁷ 12 § NVL, prop. 1964:148, s. 47-48.

⁶⁸ Jfr 14 § NVL och 16-18 §§ NSL.

områden enligt strandlagen. Strandskyddet gällde vid havet, insjöar och vattendrag och syftade till att trygga allmänhetens tillgång till platser för bad och friluftsliv.⁶⁹ I och med NVL kom också en rad förändringar gällande skydd för landskapsbilden att ske.⁷⁰

5.3 Lagändringar

Under den tid då NVL var gällande gjordes drygt 40 lagändringar.⁷¹ Bland annat tillkom två typer av skyddsinstitut; naturvårdsområden och skydd av biotoper. Det tillkom också regler om särskilt skyddsområde och särskilt bevarandeområde. Dessa områden hade särskilt samband med Sveriges anslutning till EU och reglerna kom till som ett led i genomförandet av fågeldirektivet 79/409/EEG⁷² och art- och habitatdirektivet 92/43/EEG⁷³. Skyddsområden och särskilda bevarandeområden utgjorde dock inte några självständiga skyddsformer utan skyddet inrättades enligt andra bestämmelser, till exempel som naturreservat.⁷⁴

År 1994 utökades strandskyddets syfte från att trygga förutsättningarna för allmänhetens friluftsliv till att även omfatta syftet att bevara goda livsvillkor på land och i vatten för djur- och växtlivet. Skälet till utvidgningen var att strävan att bevara den biologiska mångfalden blivit en allt mer central aspekt i naturvårdsarbetet och att stränder som biotoper var sällsynt rika på arter av särskild betydelse för den biologiska mångfalden.⁷⁵ Vidare kan nämnas att naturreservatsbestämmelserna kompletterades genom ett krav på kompensationsåtgärder vid beslut om upphävande eller dispens.⁷⁶ Det infördes också en bestämmelse till skydd för vilt levande djur- och växtarter som innebar möjlighet att förbjuda utsättning av främmande arter i naturmiljön.⁷⁷

---

⁶⁹ 15-17 §§ NVL, prop. 1964:148, s. 51.

⁷⁰ 18-22 §§ NVL, prop. 1964:148, s. 61 och 95-97.

⁷¹ Regeringskansliets rättsdatabaser, Naturvårdslag (1964:822), hämtad 2013-05-19.

⁷² Rådets direktiv 79/409/EEG av den 2 april 1979 om bevarande av vilda fåglar.

⁷³ Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter.

⁷⁴ Jfr 19, 19b och 21 §§ NVL, prop. 1997/98:45 del 1, s. 308.

⁷⁵ Prop. 1997/98:45 del 1, s. 83, SFS 1994:854.

⁷⁶ 12 § 3 st NVL, se vidare 6.3.1.

⁷⁷ 14c NVL.

6. Miljöbalken (1998:808)

År 1972 hölls FN:s första miljökonferens i Stockholm. Konferensen innebar ett genombrott för en global helhetssyn på miljöfrågor. Genom FN:s uppföljande miljökonferens i Rio de Janeiro 20 år senare blev idén om en hållbar utveckling globalt förankrad. Vid tiden för miljöbalkens tillkomst var den globala helhetssynen på miljöfrågor samt Sveriges inträde i EU år 1995 något som starkt kom att präglade balkens utformning.⁷⁸

6.1 Utredningar

Miljöbalken⁷⁹ var ett resultat av ett omfattande och långvarigt lagstiftningsarbete som inleddes år 1989 i och med att Miljöskyddskommittén fick uppdraget att göra en översyn av miljöskyddslagstiftningen. De lagförarbeten som direkt förekom MB var SOU 1996:103 och proposition 1997/1998:45.⁸⁰

Enligt propositionen ansågs det föreligga ett behov av att skapa ett regelsystem med enhetliga principer för miljöarbetet eftersom miljöpolitiken förändrades snabbt och hela tiden ställdes inför nya utmaningar. MB skulle, utöver en samordning, vidare innebära en skärpt och breddad lagstiftning.⁸¹

Miljöbalken ersatte NVL och 15 andra miljölagar.⁸² Att inordna NVL i MB som en central del av balken ansågs vara en förutsättning för att kunna bevara, skydda och förbättra tillståndet för miljön, garantera medborgarna rätten och tillgången till en ren och hälsosam miljö samt att säkerställa en långsiktigt god hushållning med naturresurserna.⁸³

6.2 Gällande rätt

I detta avsnitt undersöks inledningsvis naturvårdens motiv mot bakgrund av MB:s övergripande målsättning. Därefter behandlas MB:s andra avdelning som består av kapitel 7-8 MB rörande skydd av naturen. Kapitel 7 MB reglerar skydd av områden och kapitel 8 MB reglerar särskilda bestämmelser om skydd för djur- och växtarter. Därmed utelämnas de bestämmelser som tidigare förekom i NVL men som numer regleras utanför MB:s andra avdelning.

---

⁷⁸ Michanek och Zetterberg (2012), s. 56, prop. 1997/98:45 del 1, s.154-156.

⁷⁹ Vidare används förkortningen MB.

⁸⁰ Prop. 1997/98:45 del 1, s. 154-155.

⁸¹ Prop. 1997/98:45 del 1, s 1 och 154.

⁸² Lag (1998:811) om införande av miljöbalken 2 § 1 p.

⁸³ Prop. 1997/98:45 del 1, s. 188.

6.2.1 En hållbar utveckling

Det övergripande målet med MB är en hållbar utveckling och anges i balkens inledande bestämmelse.

”Bestämmelserna i denna balk syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. En sådan utveckling bygger på insikten att naturen har ett skyddsvärde och att människans rätt att förändra och bruka naturen är förenad med ett ansvar för att förvalta naturen väl.

Miljöbalken skall tillämpas så att

1. människors hälsa och miljön skyddas mot skador och olägenheter oavsett om dessa orsakas av föroreningar eller annan påverkan,
2. värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas,
3. den biologiska mångfalden bevaras,
4. mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas, och
5. återanvändning och återvinning liksom annan hushållning med material, råvaror och energi främjas så att ett kretslopp uppnås.”⁸⁴

Enligt propositionen medför målet om en hållbar utveckling att miljöförstöringen hejdas och att en långsiktigt god hushållning med naturens resurser säkerställs. Vidare krävs att planeringen avseende markanvändningen och annat nyttjande av naturresurser kombineras med skyddsåtgärder och i vissa fall rent reparativa åtgärder. Det är både nu levande och kommande generationer av människor som ska tillförsäkras en hälsosam och god miljö att leva i. Naturen utgör människans livsmiljö men har också ett eget skyddsvärde. Här avses både mångfald av ekosystem och arter. Utgångspunkten för MB:s regler är att naturen som sådan har ett värde och därför är människans rätt att bruka naturen förknippad med ett förvaltaransvar som innebär att varsamhet ska iakttas så att inte onödig olägenhet eller skada uppkommer. Som exempel på en skada anges att en urskog avverkas även om marken sedan kan användas till mer ekonomiskt givande ändamål.⁸⁵

Som en del i strävan att uppnå MB:s mål om en hållbar utveckling ska värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas. Vidare ska att den biologiska mångfalden bevaras, vilket enligt propositionen är en naturlig följd av att naturen tillerkänns ett självständigt skyddsvärde.⁸⁶

---

⁸⁴ 1 kap. 1 § MB.

⁸⁵ Prop. 1997/98:45 del 2, s. 7-9.

⁸⁶ 1 kap. 1 § 2 st. 2-3 p. MB, prop. 1997/98:45 del 2, s. 9.

6.2.2 Kapitel 7 MB - skydd av områden

Bestämmelserna i kapitel 7 MB syftar främst till att bevara den biologiska mångfalden och att skydda naturvärden. Utöver att undvika försämring ska åtgärder för att återskapa eller förbättra områden kunna vidtas, till exempel att använda betesdjur eller att odla på ett visst sätt. Ett syfte med områdesskyddet är också att tillhandahålla områden för friluftsliv samt skydda människors hälsa genom att undvika försämring av luft och vatten. Bestämmelserna är vidare nödvändiga för att uppfylla internationella åtaganden på naturvårdsområdet.⁸⁷

Vid en prövning av frågor om skydd av områden enligt kapitel 7 MB ska en avvägning göras mellan det allmänna intresset av att efterfölja motiven och enskildas intressen av att fritt få använda sin mark. Intresseavvägningen kommer till uttryck i de allmänna hänsynsreglerna i kapitel 2 MB. Vid sidan av kapitel 2 MB ska också den föreskrivna principen om proportionalitet i 7 kap. 25 § MB beaktas. Enligt bestämmelsen får en inskränkning i den enskildes rätt inte gå längre än vad som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses. Tidigare kom proportionalitetsprincipen till uttryck i rättspraxis där det krävts en rimlig balans mellan vad det allmänna vinner och vad den enskilde förlorar på grund av en inskränkning i den enskildes rätt att använda sin egendom.⁸⁸

Med stöd av 7 kap. 30 § MB kan föreskrifter utfärdas för markägare och allmänheten rörande rätten att färdas och vistas inom ett område som skyddas enligt kapitel 7 MB. Exempel på åtgärder som kan förbjudas är att tälta, göra upp eld och rida.⁸⁹

Kapitel 7 MB innehåller bland annat områdesskydd som nationalpark, naturreservat, naturminne, biotopskyddsområde, djur- och växtskyddsområde, strandskyddsområde, miljöskyddsområde, vattenskyddsområde samt särskilt skyddsområde och särskilt bevarandeområde.

I 7 kap. 2-3 §§ MB regleras områdesskyddet nationalpark vars syfte är att bevara större statliga områden av viss landskapstyp i dess naturliga eller i väsentligt oförändrat skick. Även friluftslivets intresse kan tillgodoses under förutsättning att bevarandesyftet inte åsidosätts. I 2 kap. 9 § ExprL finns en möjlighet till expropriation av mark för avsättande av nationalparker. Föreskrifter om vård och förvaltning av nationalparker samt inskränkning i av dess markanvändning regleras i nationalparksförordningen (1987:938). Särskilda föreskrifter gällande vård och förvaltning för enskilda nationalparker meddelas av Naturvårdsverket.⁹⁰

---

⁸⁷ Michanek och Zetterberg (2012), s. 204-205, prop. 1997/98:45 del 1, s. 320.

⁸⁸ Michanek och Zetterberg (2012), s. 205, prop. 1997/98:45 del 1, s. 321-322 och del 2, s. 97.

⁸⁹ Prop. 1997/98:45 del 2, s. 102.

⁹⁰ Karnov Internet, 7 kap. 3 § MB (1998:808), not. 238-239, hämtad 24 maj 2013, prop. 1997/98:45 del 2, s. 70.

Befintliga nationalparker bevarar framförallt orörda fjälllandskap men också andra landskapstyper är representerade, såsom sammanhängande skogs- och sjöområden och stora öar med speciell natur. I Sverige finns det för närvarande 29 nationalparker.⁹¹

Områdesskyddet naturreservat regleras i 7 kap. 4-8 §§ MB. Genom MB:s regler om naturreservat sammanfördes NVL:s skyddsformer naturreservat och naturvårdsområde. Ett syfte med inrättande av naturreservat är att bevara den biologiska mångfalden. Ett naturreservat kan, i strävan att bevara den biologiska mångfalden, täcka en större yta än det område som är i omedelbart behov av skydd för att skapa en ”buffertzona”. Vidare syftar institutet till att vårda och bevara värdefulla naturmiljöer eller att tillgodose behov av områden för friluftslivet. Ett område kan också avsättas som naturreservat för att skydda, återställa eller nyskapa värdefulla naturmiljöer eller livsmiljöer för skyddsvärda arter. Möjligheten att avsätta ett område för att skydda arter är en följd av Sveriges skyldighet att implementera EU:s fågeldirektiv 2009/147/EG⁹² och art- och habitatdirektivet 92/43/EEG.⁹³

Naturreservat kan, till skillnad från nationalparker, inrättas på fastigheter som ägs av kommuner eller enskilda. Det gäller även om markägaren skulle motsätta sig bildandet. Vidare kan expropriation av mark ske enligt 2 kap. 9 § ExprL för att bevara ett område som naturreservat.⁹⁴

En särskild skötselplan och föreskrifter om hur området får nyttjas ska utfärdas för enskilda naturreservat. Föreskrifterna kan innebära två typer av krav. För det första kan restriktioner meddelas för markens nyttjande. Föreskrifter om inskränkningar i markanvändningen får inte vara mer ingripande än vad som krävs för att tillgodose syftet med naturreservatet men måste samtidigt utformas så att skyddet blir effektivt. Förbud kan utfärdas mot till exempel bebyggelse, täkt, plantering, avverkning, eller andra fysiska ingrepp eller användning av bekämpningsmedel eller andra kemiska produkter. Föreskrifter kan även styra omfattningen av friluftslivet, till exempel genom att förbjuda ridning, orienteringstävlingar eller allt tillträde till ett känsligt område. För det andra kan föreskrifter innebära att markägare får tåla intrång på marken. Dessa intrång kan till exempel innebära att vägar, parkeringsplatser eller vandringsleder anläggs, att allmänheten ges tillträde utöver vad som är förenligt med allemansrätten, att betesdjur släpps ut på vissa marker eller att naturvetenskapliga underökningar utförs.⁹⁵

---

⁹¹ Michanek och Zetterberg (2012), s. 206.

⁹² I prop. 1997/98:45 anges dir. 79/409/EEG. Direktivet är dock ersatt av dir. 2009/147/EG.

⁹³ 7 kap. 4 § MB, prop. 1997/98:45 del 2, s. 71-72.

⁹⁴ Prop. 1997/98:45 del 2, s. 72.

⁹⁵ 7 kap. 5-6 §§ MB, Michanek och Zetterberg (2012), s. 208-209, prop. 1997/98:45 del 2, s. 73.

I propositionen framhålls att avsikten med inrättande av ett naturreservat ska vara att skapa ett definitivt skydd. Det krävs därför synnerliga skäl för att ett naturreservat ska upphävas. Sådana skäl kan till exempel vara att området väsentligen förändrats eller att en detaljplan väsentligen har förändrat förutsättningarna för området. Medgivande av dispens kräver särskilda skäl och ska meddelas med stor restriktivitet. Vidare krävs att de allmänna hänsynsreglerna i kapitel 2 MB och en proportionalitetsbedömning enligt 7 kap. 25 § MB beaktas.⁹⁶

Vid beslut om upphävande eller dispens krävs att intrånget i naturvärdet kompenseras i skäligen utsträckning på naturreservatet eller på något annat område. Kompensationsåtgärder avser inte ekonomisk gottgörelse. Ett exempel på en kompensation kan vara att restaurera en igenväxt fågelö som kompensation för förlust av en annan våtmark. Kompensationen bör bestämmas på ett sätt som rimligen kan anses motsvara intrånget. Om intrånget är alldeles obetydligt bör det kunna tillåtas utan gottgörelse. Kompensationsåtgärder kan även utföras på annans mark mot markägarens vilja. Om kompensationen innebär att området skyddas, får dock inte skyddet gå så långt att pågående markanvändning avsevärt försvåras. I sådant fall bör istället området istället avsättas som naturreservat.⁹⁷

En lag som har stor påverkan på områdesskyddet naturreservats är plan- och bygglagen (1987:19). Det går vare sig att bilda eller ändra ett naturreservat i strid mot gällande detaljplan eller områdesbestämmelser. Mindre avvikelser medges dock underförutsättning att syftet med planen eller områdesbestämmelsen inte motverkas.⁹⁸

I 7 kap. 9 § MB infördes en ny skyddsform genom möjligheten att avsätta ett område till kulturresevat. Syftet med kulturresevat är att bevara värdefulla kulturpräglade landskap, till exempel lövängar och betesmarker. I propositionen framhålls en ambition att slå vakt om den historiska dimensionen i landskapet som en aspekt utöver bevarandet av den biologiska mångfalden och landskapsbilden ur en rent estetisk synpunkt. I NVL kunde områden med kulturella naturvärden avsättas till naturreservat. I propositionen framhålls dock att den möjligheten inte utnyttjats i den utsträckning som förutsatts. Det ansågs därför föreligga ett behov av särskilda regler för att bevara kulturhistoriskt värdefulla landskap.⁹⁹

---

⁹⁶ 7 kap. 7 och 26 §§ MB, Michanek och Zetterberg (2012), s. 209, prop. 1997/98:45 del 2, s. 75-76 och 98.

⁹⁷ 7 kap. 7 § MB, prop. 1997/98:45 del 2, s. 75-77.

⁹⁸ 7 kap. 8 § MB, Michanek och Zetterberg (2012), s. 211.

⁹⁹ Prop. 1997/98:45 del 1, s. 324-325, del 2, s. 78.

Skyddsformen naturminne regleras i 7 kap. 10 § MB och avser att skydda eller vårda ett särpräglad naturföremål som till exempel speciella träd eller raukar. Om det krävs får även marken omkring naturobjektet skyddas för att ge föremålet behövligt utrymme.¹⁰⁰

Vad gäller regler kring bildande av kulturresevat och naturminnen samt andra beslut, till exempel föreskrifter och kompensationsåtgärder, ska samma regler som gäller för naturresevat tillämpas.¹⁰¹

Områdesskyddet biotopskyddsområde regleras i 7 kap. 11-12 §§ MB. Skyddet fanns tidigare i NVL och utgör ett komplement till naturresevat för att främja den biologiska mångfalden. Skyddet omfattar mindre mark- och vattenområden som utgör livsmiljö för hotade djur- och växtarter. Det finns inget krav på att området i sig har några unika egenskaper. Inom ett biotopskyddsområde är det förbjudet att bedriva en verksamhet eller att vidta en åtgärd som kan skada naturmiljön. Om det finns särskilda skäl kan dispens medges i enskilda fall.¹⁰²

Likt den tidigare regleringen i NVL finns i 7 kap. 12 § MB en regel om djur- och växtskyddsområde. Fridlysning av djur- och växtarter enligt kapitel 8 MB kan alltså kompletteras genom inrättande av ett djur- eller växtskyddsområde. Föreskrifter kan utfärdas som inskränker rätten till jakt och fiske eller markägarens och allmänhetens rätt att uppehålla sig inom området. Det kan till exempel röra sig om landstigningsförbud på fågelskyddsområden under häckningstider. Bestämmelsen ger däremot inte stöd för att ingripa mot åtgärder inom skogsbruk, mot bebyggelse och liknande markanvändningar. Regleringen av djur- och växtskyddsområde utgör ett led i att genomföra kraven enligt EU:s fågeldirektiv 2009/147/EG¹⁰³ och art- och habitatdirektiv 92/43/EEG.¹⁰⁴

I 7 kap. 13-18h §§ MB finns bestämmelser om strandskydd. Enligt huvudregeln råder strandskydd generellt vid hav, insjöar och vid vattendrag. Syftet med strandskyddet är att trygga förutsättningarna för allmänhetens friluftsliv och att bevara goda livsvillkor på land och i vatten för djur- och växtlivet.¹⁰⁵

Områdesskydden miljöskyddsområde och vattenskyddsområden regleras i 7 kap. 19-22 §§ MB har sitt ursprung i miljöskyddslagen (1969:387) och vattenlagen (1983:291). Ett större mark- eller vattenområde kan förklaras som ett miljöskyddsområde om det är utsatt för föroreningar eller annan påverkan. Vidare kan en sådan förklaring utfärdas om området inte

---

¹⁰⁰ Prop. 1997/98:45 del 2, s. 79.

¹⁰¹ Se 7 kap. 9 § och 10 § 2 st. MB.

¹⁰² 7 kap. 11 § MB, Michanek och Zetterberg (2012), s. 212.

¹⁰³ Prop. 1997/98:45 syftar på dir. 79/409/EEG. Direktivet är dock ersatt av dir. 2009/147/EG.

¹⁰⁴ Michanek och Zetterberg (2012), s. 214, prop. 1997/98:45 del 2, s. 82.

¹⁰⁵ 7 kap. 13 § MB.

uppfyller en miljö kvalitetsnorm¹⁰⁶. Ett miljöskyddsområde kan även omfatta kringliggande områden. Liknande regleringar gäller för vatten genom institutet vattenskyddsområde.¹⁰⁷

Slutligen ska här nämnas skyddsformerna särskilda skyddsområden och särskilda bevarandeområden som regleras i 7 kap. 27-29b §§ MB. Dessa skyddsformer är en direkt följd av krav föreskrivna i EU:s fågeldirektiv 2009/147/EG¹⁰⁸ och art- och habitatdirektiv 92/43/EEG vars syften är att bevara vissa typer av livsmiljöer för särskilt värdefulla vilda växt- och djurarter. Dessa skyddsformer utgör inget hinder för att områden skyddas enligt andra skyddsformer samtidigt till exempel naturreservat.¹⁰⁹

6.2.3 Kapitel 8 MB - skydd för djur- och växtarter

I kapitel 8 MB regleras fridlysning av växt- och djurarter, utsättning av främmande arter samt handel, förvaring, försäljning och liknande åtgärder med hotade växt- och djurarter. Kapitlet innehåller dock främst bemyndiganden och kompletteras med detaljerade regler i artskyddsförordningen (2007:845). Bestämmelserna motsvarar i huvudsak de regleringar som tidigare fanns i NVL.¹¹⁰

Fridlysning av växt- och djurarter regleras i 8 kap. 1-2 §§ MB. Fridlysning får utfärdas om det finns en risk för att en vilt levande växt- eller djurart försvinner, utsätts för plundring eller att fridlysning krävs för att uppfylla internationella åtaganden. Faran för försvinnandet behöver inte ha orsakats av mänsklig aktivitet. Det finns inget krav på att faran för försvinnandet ska vara globalt utan kan vara begränsat till Sverige eller en del av Sverige.¹¹¹

Förbud får meddelas mot att döda, skada eller fånga vilt levande djur samt att skada ägg, rom eller bon. Förbud får vidare meddelas mot att skada eller ta frö eller andra delar från vilt levande växter. Föreskrifterna kan meddelas för hela landet eller en del av landet och träffar både markägare och allmänheten.¹¹² Bestämmelserna avser att skydda mot åtgärder direkt riktade mot arter till exempel i samband med friluftsliv. Rättsläget är dock oklart vad gäller fridlysningens räckvidd för annan markanvändning såsom bebyggelse och andra exploateringar, skogsskötsel och jordbruk.¹¹³

Enligt 8 kap. 3 § MB får föreskrifter meddelas om förbud mot att sätta ut exemplar av

¹⁰⁶ Se Ebbesson (2008), s. 80-82 för en introduktion till vad en miljö kvalitetsnorm är.

¹⁰⁷ Michanek och Zetterberg (2012), s. 220, prop. 1997/98:45 del 2, s. 92.

¹⁰⁸ Prop. 1997/98:45 syftar på dir. 79/409/EEG. Direktivet är dock ersatt av dir. 2009/147/EG.

¹⁰⁹ MB, Karnov Internet, 7 kap. 28 § MB (1998:808), not. 280, hämtad 24 maj 2013.

¹¹⁰ Michanek och Zetterberg (2012), s. 229.

¹¹¹ Prop. 1997/98:45 del 2, s. 103.

¹¹² 8 kap. 1-2 §§ MB, prop. 1997/98:45 del 2, s. 103-104.

¹¹³ Se vidare Michanek och Zetterberg (2012), s. 230-233.

djur- eller växtarter i naturmiljön. I propositionen framhålls att utsättning av främmande växt- och djurarter i naturen kan påverka den biologiska mångfalden och skapa både ekologiska och ekonomiska problem. En främmande art kan till exempel konkurrera ut arter som människan själv nyttjar.¹¹⁴

Genom 8 kap. 4 § MB kan föreskrifter om handel och vissa andra åtgärder med vilda djur- och växtarter meddelas. Tidigare reglerades möjligheten i lag (1994:1818) om åtgärder beträffande djur och växter som tillhör skyddade arter. Bestämmelsen är en följd av att Sveriges internationella åtaganden; konventionen om internationell handel med utrotningshotade arter av vilda djur och växter¹¹⁵, fågeldirektivet (79/409/EEG)¹¹⁶ och art- och habitatdirektivet (92/43/EEG).¹¹⁷

---

¹¹⁴ Michanek och Zetterberg (2012), s. 234, prop. 1997/98:45 del 2, s. 105.

¹¹⁵ Förkortas CITES.

¹¹⁶ I prop. 1997/98:45 anges dir. 79/409/EEG. Direktivet är dock ersatt av dir. 2009/147/EG.

¹¹⁷ Karnov Internet, 8 kap. 4 § MB (1998:808), not. 294, hämtad 24 maj 2013, prop. 1997/98:45 del 2 s. 106.

7. Analys

Jag har behandlat rättsutvecklingen från naturskyddets uppkomst fram till dagens gällande naturvård. I följande analys jämförs tidigare behandlade lagar vad gäller innehåll och motiv. I analysen ämnar jag även att utröna lagstiftarens bakomliggande miljöetik och natursyn. Analysen utförs främst utifrån vad som kan utläsas implicit av lagstiftningens innehåll och motiv, eftersom det är ovanligt att den bakomliggande natursynen presenteras explicit.

De lagar som har behandlats i uppsatsen har präglats av den kontext de olika aktörerna bakom lagstiftningen befunnit sig i. Vidare har säkerligen lagstiftningens motiveringar och innehåll påverkats av de ekonomiska resurser som ställts till utredarnas förfogande samt de tidsramar som uppställts för lagstiftningsarbetet. Vad som dock är gemensamt för samtliga lagar är att de tillkommit mot bakgrund av något slags hot om att naturen är på väg att skadas och utarmas på grund av människan och samhällsutvecklingen.

I de första naturskyddslagarna från år 1909, om nationalparker och naturminnesmärken, ligger fokus på att sätta stopp för människans hänsynslösa ingrepp mot ursprunglig natur genom att avsätta områden och naturföremål. Ambitionerna sträckte sig dock inte mycket längre än till själva avsättandet. Tanken var att de skyddade områden och naturföremål skulle få stå orörda utan några aktivt vårdande åtgärder. Lagarna motiverades av ekonomiska, naturvetenskapliga, estetiska och kulturhistoriska argument. Dessa motiv har därefter lyfts fram i samtliga efterkommande lagar, men har kommit att betonas i skiftande grad. Den första naturskyddslagstiftningen kan sägas vara defensiv. De områden som avsattes för nationalparker ansågs till exempel inte ha något ekonomiskt värde. Vidare betonades att de nya lagarna inte skulle komma att inkräkta på enskildas egendomsrätt. För fridlysning av naturminnesmärken krävdes till exempel markägarens samtycke och fridlysning av växt- och djurarter blev inte gällande mot markägaren.

Vid tiden för nästkommande naturskyddslagstiftning på 1950-talet, genom NSL, kom regelverket att utvidgas och skärpas. Naturskyddet ansågs inte längre kunna inskränkas till att endast avse skydd av naturen, utan även vård genom aktiva åtgärder. Det motiv som främst betonades var det sociala. Naturen ansågs utan tvivel ha ett stort värde som källa till rekreation och friluftsliv för allmänheten. Mot bakgrund av detta infördes det nya institutet naturparker som skulle vara mer lättillgängliga än nationalparkerna. Genom NSL utvidgades möjligheterna att skydda naturen genom att kravet på att naturminnen skulle vara av en synnerligen märklig naturbeskaffenhet. Därmed kunde det alltså även röra sig om ”vanlig”

natur. Vidare krävdes inte att växt- och djurarter skulle vara sällsynta för att få skydd. Istället kunde beslut om skydd tas så snart fara uppkom för utrotning.

Genom NSL försvagades skyddet för enskilda markägare till exempel genom att både naturminnen och naturparker kunde avsättas utan markägarens samtycke. Vidare infördes en möjlighet att expropriera mark för nationalparker.

I NVL:s lagförarbeten från 1960-talet framhålls att naturvården led av många allvarliga brister, till exempel ansågs det befintliga beståndet av skyddade områden otillfredsställande. Det visade sig vidare att skyddade områden ur socialsynpunkt var klart otillräckligt.

I förarbeten till NVL framhölls att naturvården ytterst syftar till att tillfredsställa mänskliga behov. Det behov som främst kom att uppmärksammas var människans möjlighet till rekreation, friluftsliv och upplevelse av vacker natur. För att råda bot på problemen inrättades det nya institutet naturreservat. Till NVL fördes även strandskyddsbestämmelser som ett ytterligare led i att trygga allmänhetens tillgång till platser för friluftsliv. Efter att NVL trätt i kraft tillkom, under de dryga 30 år som NVL var gällande, ytterligare skyddsinstitut. Institutens införande innebar att naturskydd inte längre begränsades till en nationell angelägenhet eftersom instituten var en direkt följd av internationella åtaganden.

Till skillnad från de tidigare naturskydds- och naturvårdslagarna framträder genom MB en naturvård med stort internationellt inflytande. MB har tillkommit efter att Sverige deltagit i internationella miljökonferenser där tanken på en hållbar utveckling blivit globalt förankrad. Vidare har MB:s innehåll också påverkats av direktiv inom EU.

Naturvårdslagstiftningen blev genom MB en del av ett större sammanhang. I och med balken skapades ett regelsystem med ett gemensamt övergripande mål om hållbar utveckling och enhetliga principer för Sveriges miljöarbete. Det övergripande målet får sägas överskrida den tidigare naturvårdslagstiftningens ambitioner. Målet innefattar att nuvarande och kommande generationer ska tillförsäkras en hälsosam och god miljö. Utöver naturens värde för människan som livsmiljö anses naturen ha ett eget skyddsvärde. En följd av att naturen tillerkänns ett sådant värde är att människan har en plikt att iaktta varsamhet, så att inte onödig olägenhet eller skada uppkommer i naturen.

I MB har delar från den tidigare naturvårdslagstiftningen lyfts ut ur den avdelning som behandlar skydd av naturen, samtidigt som bestämmelser tillkommit med ursprung i annan lagstiftning. Bestämmelserna i avdelningen behandlar områdesskydd och särskilda bestämmelser om skydd för djur- och växtarter. Områdesskyddets motiv är framförallt att bevara den biologiska mångfalden och att tillgodose människors behov av friluftsliv samt att skydda människors hälsa. Genom MB tillkommer ett skyddsinstitut betecknat kulturresevat.

Härmed ges en möjlighet att på ett tydligare sätt avsätta områden för att bevara kulturpräglade landskap. Tidigare kunde sådana landskap skyddas genom naturreservat, men den möjligheten ansågs inte ha nyttjats i förväntad utsträckning.

I MB finns flera regleringar som syftar till att naturen ska få ett reellt skydd. Naturreservat kan till exempel täcka en större yta än det område som är i omedelbart behov av skydd för att skapa en ”buffertzona”. Ett ytterligare exempel är att mark omkring ett naturminne kan omfattas av skyddet för att hindra att naturminnet skadas.

Den intressevägning som ska göras mellan det allmännas intresse av att efterfölja lagstiftningens motiv och enskildas intresse av att fritt få använda sin egendom har landat i en princip om proportionalitet. Principen har sitt ursprung från rättspraxis då NVL var gällande. I intresseavvägningen krävs en rimlig balans mellan vad det allmänna vinner och vad den enskilde förlorar på grund av en inskränkning i den enskildes rätt att använda sin egendom.

När det gäller lagstiftningens bakomliggande miljöetik och natursyn kan följande anföras. I de första naturskyddslagarna från år 1909 tar samtliga motiv sin utgångspunkt i hur naturen kan tillfredställa mänskliga behov, som till exempel kunskap om skogshushållning, studier av växt- och djurlivets historia och turism. De lagstiftningsåtgärder som vidtas för att skydda naturen bedöms därmed utifrån hur de påverkar människor. Det fördes ingen diskussion kring eventuella skyldigheter gentemot naturen, utan den ansågs snarast stå fullt ut till människans förfogande. Ett motiv till lagstiftningen var att begränsa utnyttjandet av naturresurser för att säkra naturtillgångar för framtiden. I lagarnas förarbeten nämndes dock inte någon plikt gentemot kommande människogenerationer. Av lagarnas förarbeten kan därför främst en traditionell antropocentrisk miljöetik sägas framgå implicit.

Vid NSL:s tillkomst kretsade motiven i dess lagförarbeten kring naturens betydelse för människan på samma sätt som i de första naturskyddslagarna från år 1909. Visserligen kom andra motiv än tidigare att betonas särskilt men det rörde sig fortfarande om åtgärder som skulle tillfredställa mänskliga behov. Därmed tycks även NSL bygga på en traditionell antropocentrisk miljöetik. Det är möjligt att vissa lagstiftningsåtgärder även syftade till att bevara naturen för dess egen skull och därför skulle kunna sägas ha inslag av en icke-antropocentrisk miljöetik. Lagstiftaren har dock inte utvecklat sina motiv tillräckligt för att kunna dra sådana slutsatser med säkerhet. För att belysa problemet kan följande anföras. I NSL vill lagstiftaren att naturskyddet ska innefatta inslag av aktiva åtgärder för att vårda naturen, till exempel att återinföra arter i områden där de utrotas. Lagstiftaren motiverar dock inte vidare varför dessa arter ska återinföras. Frågan är om det handlar om arter som kan

tillfredsställa mänskliga behov eller om det snarare rör sig om att återgälda naturen för en art som människan utrotat och därefter låta arten leva fritt utan mänskliga ingripanden.

Det var mänskliga behov som motiverade bestämmelserna i NVL och därmed var den traditionella antropocentriska natursynen fortfarande den rådande. I propositionen till NVL framhölls explicit att naturvård inte kunde ses som ett självändamål, utan att den ytterst syftade till att tillfredsställa mänskliga behov som till exempel vetenskaplig forskning och upplevelser av vacker natur. Genom att NVL var gällande i drygt 30 år och miljöretten under denna tid genomgick stora förändringar kom dock synen på naturen att förändras vilket också påverkade lagstiftningens innehåll. Eftersom dessa lagförändringar sedan kom att inkluderas i MB analyseras inte bakomliggande miljöetik i NVL:s lagändringar.

Naturvård, enligt MB, lyder under balkens övergripande mål om hållbar utveckling. En hållbar utveckling innefattar att människan ska tillförsäkras en hälsosam och god miljö. Målet bygger på att naturen, som utgör människans livsmiljö, ska skyddas både för människor som lever idag och i framtiden. Samtidigt föreskrivs i MB:s inledande bestämmelse att MB:s övergripande mål bygger på en insikt om att naturen har ett skyddsvärde och att människans rätt att vidta åtgärder i naturen är förenad med ett ansvar att förvalta naturen väl. Att naturen har ett skyddsvärde utvecklas inte i bestämmelsen och kan tolkas på olika sätt. Naturen skulle till exempel kunna anses ha ett skyddsvärde för människans välbefinnande. Av MB:s proposition framgår dock att utgångspunkten i MB är att naturen som sådan har ett värde, vilket får tolkas som att naturen tillskrivs ett egenvärde och därmed bör skyddas även för naturens egen skull. MB kan alltså sägas grunda sig både på en antropocentrisk och icke-antropocentrisk miljöetik. Vad gäller den antropocentriska miljöetiken står det klart att det rör sig om den antropocentrism som kallas den hållbara utvecklingens etik bland annat eftersom MB tar hänsyn till kommande generationer. När det gäller den icke-antropocentriska miljöetiken framgår av propositionen att naturens självständiga skyddsvärde omfattar både mångfald av ekosystem och arter. Därmed sträcker sig lagstiftarens natursyn längre än den biocentriska miljöetiken som endast tillerkänner levande varelser ett egenvärde. Det är alltså här fråga om en ekocentrisk miljöetik vilken tillerkänner även landskap, ekosystem och biosfären ett egenvärde. I vilken utsträckning lagstiftaren är beredd att stå bakom vad den ekocentriska miljöetiken förespråkar och låta det få genomslag i lagstiftningen är dock inte klarlagt genom de begränsade uttalanden som finns i MB:s förarbeten.

8. Käll- och litteraturförteckning

Källor

Lagar

SFS 1909:56 Lag angående nationalparker.

SFS 1909:56 Lag angående naturminnesmärkens fredande.

SFS 1952:688 Naturskyddslagen.

SFS 1964:822 Naturvårdslagen.

SFS 1964:823 angående ändrad lydelse av 1 och 108 §§ lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation.

SFS 1969:387 Miljöskyddslagen.

SFS 1972:719 Expropriationslagen.

SFS 1983:291 Vattenlagen.

SFS 1987:19 Plan- och bygglagen.

SFS 1994:854 Lag om ändring i naturvårdslagen.

SFS 1994:1818 Lag om åtgärder beträffande djur och växter.

SFS 1998:808 Miljöbalken.

SFS 1998:811 Lag om införande av miljöbalken.

Förordningar

Artskyddsförordningen 2007:845.

Nationalparksförordningen 1987:938.

Förarbeten

Prop. 1909:102 Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag angående naturminnesmärkens fredande, lag angående nationalparker och lag innefattande tillägg för förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof.

Prop. 1909:125 Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående åtgärder till skyddande af naturminnesmärken å kronans mark samt afsättande af vissa nationalparker.

Prop. 1952:188 Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till naturskyddslag m.m.

Prop. 1964:148 Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till naturvårdslag m.m.

Prop. 1997/98:45 Miljöbalk.

Betänkande rörande åtgärder till skydd för vårt lands natur och minnesmärken, 1907.

SOU 1951:5 Förslag till naturskyddslag m.m.

SOU 1962:36 Naturen och samhället.

SOU 1996:103 Miljöbalken. En skärpt och samordnad miljölagstiftning för en hållbar utveckling.

Mot. 1904:194, Motion 1904 N:o 194, motioner i andra kammaren.

Rskr 1904, Riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t den 13 maj 1904.

Rskr 1909:173, Riksdagens skrivelse 1909 N:o 173.

Internationella akter

Rådets direktiv 79/409/EEG av den 2 april 1979 om bevarande av vilda fåglar.

Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar.

Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter.

Konventionen om internationell handel med utrotningshotade arter av vilda djur och växter, CITES.

Litteratur

Ariansen, Per, *Miljöfilosofi: en introduktion*, Nya Doxa, Nora, 1993.

Ebbesson, Jonas, *Miljörätt*, 2. uppl., Iustus, Uppsala, 2008.

Michanek, Gabriel & Zetterberg, Charlotta, *Den svenska miljörätten*, 3., [rev.] uppl., Iustus, Uppsala, 2012.

Stenmark, Mikael, *Miljöetik och miljövard: miljöfrågornas värderingsmässiga dimension*, Studentlitteratur, Lund, 2000.

Ödman, Ella, Bucht, Eivor & Nordström, Maria, *Vildmarken och välfärden: om naturskyddslagstiftningens tillkomst*, 1. uppl., LiberFörlag, Stockholm, 1982.

Wramner, Per & Nygård, Odd, *Från naturskydd till bevarande av biologisk mångfald: utvecklingen av naturvårdsarbetet i Sverige med särskild inriktning på områdesskyddet*, COMREC, Huddinge, 2010.

Artiklar

Andersson, Gunnar, *Om skydd för intressantare skogstyper, skogsväxter och skogsdjur*, *Skogsvårdsföreningens tidskrift*, Föreningen för skogsvård, Stockholm, 1904.

Malmström, Carl, Det svenska naturskyddets historia, Svensk tidskrift, Stockholm, 1962.

Elektroniska källor

Bengtsson, Bertil, Karnov Internet, kommentar till 7 kap. 3 § MB (1998:808), not. 238-239, hämtad 24 maj 2013 från

http://juridik.karnovgroup.se.ludwig.lub.lu.se/document/530380/elem/SFS1998-0808_K7_P3?versid=146-1-2005.

Bengtsson, Bertil, Karnov Internet, kommentar till 7 kap. 28 § MB (1998:808), not. 280, hämtad 24 maj 2013 från

http://juridik.karnovgroup.se.ludwig.lub.lu.se/document/530380/elem/SFS1998-0808_K7_P28?versid=146-1-2005.

Bengtsson, Bertil, Karnov Internet, kommentar till 8 kap. 7 § MB (1998:808), not. 294, hämtad 24 maj 2013 från

http://juridik.karnovgroup.se.ludwig.lub.lu.se/document/530380/elem/SFS1998-0808_K8_P4?versid=146-1-2005.

Nationalencyklopedin, *naturskydd*, hämtad 2013-05-08 från

<http://www.ne.se.ludwig.lub.lu.se/lang/naturskydd>.

Regeringskansliets rättsdatabaser, *Register över ändringar i Naturvårdslagen (1964:822)*, hämtad 2013-05-19 [http://rkrattsbaser.gov.se/cgi-](http://rkrattsbaser.gov.se/cgi-bin/thw?%24%7BHTML%7D=sfsr_1st&%24%7BHTML%7D=sfsr_dok&%24%7BSNH)

[bin/thw?%24%7BHTML%7D=sfsr_1st&%24%7BHTML%7D=sfsr_dok&%24%7BSNH](http://rkrattsbaser.gov.se/cgi-bin/thw?%24%7BHTML%7D=sfsr_1st&%24%7BHTML%7D=sfsr_dok&%24%7BSNH)
[TML%7D=sfsr_err&%24%7BMAXPAGE%7D=26&%24%7BBASE%7D=SFSR&%24%7B](http://rkrattsbaser.gov.se/cgi-bin/thw?%24%7BHTML%7D=sfsr_1st&%24%7BHTML%7D=sfsr_dok&%24%7BSNH)
[FORD%7D=FIND&%24%7BFREETEXT%7D=&BET=1964%3A822&%C4BET=&ORG=](http://rkrattsbaser.gov.se/cgi-bin/thw?%24%7BHTML%7D=sfsr_1st&%24%7BHTML%7D=sfsr_dok&%24%7BSNH)
[&%24%7BSORT%7D=%C5%2CLPNR.](http://rkrattsbaser.gov.se/cgi-bin/thw?%24%7BHTML%7D=sfsr_1st&%24%7BHTML%7D=sfsr_dok&%24%7BSNH)